

בבא קמא דף ל – זבל ברה"ר, נר חנוכה שהזיק, קנסו גופן ושבחן

מושגים:

1. קנסו גופן אגב שבחן –
הגמ' מביאה מחלוקת כשאדם מוציא תבן וקש לרה"ר על מנת שישתבחו ויהפכו לזבל על ידי דריכת הרבים. האם כשגרמו נזק, **חכמים** קנסו שאפשר לקחת את הקרן והשבח, כדעת **רב**, או שקנסו רק את השבח, ומי שנטל אותם צריך לשלם את גוף הקרן המקורי לבעלים כדעת **זעירי**.

2. הלכה ואין מורין כן –
רב הונא בשם רב, אמר שלמרות שהוא פסק הלכה שקונסים את מי שהוציא תבן לרה"ר והזיק, בפועל לא מורים כך הלכה למי ששואל, כדי שלא ללמד אותם דרכי גזל. **רב אדא בר אהבה**, פסק שכן מורים כך הלכה בפועל.

שאלות:

1. שמחה עשה גדר קוצים, מסביב לבית שלו שפונה לרה"ר, דני נדקר מהקוצים, שמחה צריך לשלם?

המשנה אומרת שמי ששופך מים ברה"ר, או מטמין שם קוץ, או שגידר את ביתו שגובל ברה"ר בקוצים, או גדר שנפלה לרה"ר, אם מישהו ניזוק מהם הוא חייב.

גם כאן כמו במשנה בדף כח, **רב** סייג את המשנה למצב שבגדיו של הניזוק נתלכלכו מהמים שנשפכו באופן ישיר, מממונו כאב נזיקין של שור. אבל אם הוא ניזוק מנפילתו והתנגשותו בקרקע, זה גרמא ופטור.

רב הונא הקשה ל**רב**, מדוע לא נאמר שהמים שלו שנשפכו והתערבו עם עפר והפכו לטיט, וגם כשהאדם נפל ונחבט הוא ניזוק ישירות מהטיט שהוא ממונו.
רב ענה ל**רב הונא**, שמדובר שהמים כמעט לגמרי נבלעו בקרקע (**תוס'**), ויש שם אמנם מים שהוא חייב על נזקם אבל אין טיט.

הגמ' מסבירה מדוע לדעת **רב** המשנה כאן משמיעה את אותו הדין של דף כח, משום שמשנה אחת משמיעה את הדין בימות החמה והשניה אפילו בימות הגשמים, החידוש הוא שאפילו בימות הגשמים שרה"ר מטונפת ולאדם מותר לשפוך את זבלו לרה"ר, בכל זאת אם מישהו יוזק בזבל הוא חייב בנזקו.

2. גבריאלי העלים שברים של בקבוקים בתוך קיר הגדר של ירמי, ירמי הפיל את הקיר לרה"ר, ומיכאל נפצע מהזכוכית, מי צריך לפצות את מיכאל גבי או ירמי?

כשאנשים היו צריכים להיפטר מפסולת שעלולה להזיק, היו טומנים אותה בקיר או באדמה, הבריייתא בגמ' אומרת שבמקרה הזה מי שהחביא את הזכוכיות בקיר הוא החייב בנזקים.

רבי יוחנן סייג את הדין של הבריייתא רק במקרה של כותל רעוע שגבי היה אמור לנחש שיפילו את הקיר, אבל אם היה מדובר על קיר חזק, אז ירמי בעל הקיר שהפיל אותו חייב בתשלומים, משום שהיה צריך לבדוק שלא הטמינו לו בכותל דברים מסוכנים. (**תוס'**)

רבינא אמר שהמקרה הזה דומה למקרה שגבי חפר בור וכיסה אותו בדלי של ירמי, ואז ירמי הסיר משם את הדלי שלו, והבור גרם לנזק. הגמ' מפרשת שיש חידוש בדברי **רבינא**. מאחר ובברייתא ירמי לא מודע לכך שיש זכויות מסוכנות אצלו בקיר. אבל לגבי הדלי אפשר לטעון שירמי שלוקח את הדלי צריך להודיע לגבי שכרע הבור פתוח. לכן **רבינא** משמיע שלבעל הדלי אין אחריות להודיע למי שלקח לו אותו בלי רשות, כשהוא לוקח את הדלי ששייך לו.

הגמ' מתארת כיצד חסידים הראשונים היו נפטרים מפסולת מסוכנת שלהם, ו**רבי יהודה** אמר שמי שרוצה להיות חסיד, שיקיים את ההנהגות של מסכת נזיקין (הבבות שלנו) ויימנע מלהזיק את חבריו. **רבא** אמר שיקיים את מסכת אבות, או בגירסה אחרת מסכת ברכות.

3. מתיתיהו הדליק נר חנוכה בשער חצרו ברה"ר, העגלה של פפוס נדלקה מהנר האם מתיתיהו צריך לשלם על הנזק לפפוס?

ת"ק במשנה אומר שמי שמוציא תבן וקש לרה"ר שיהפכו אח"כ לחומר זיבול, אם הם הזיקו, הבעלים שלהם חייב בנזק. ואם מישהו לקח אותם משם זכה בהם. (**רשב"ג** במשנה אומר לכאורה דבר דומה והגמ' תדון במחלוקת בהמשך).

הגמ' אומרת שמשנתינו לא סותרת את דעת **רבי יהודה**, שלאדם מותר להוציא את הזבל שלו לרה"ר בשעת הוצאת הזבלים, (כדי שאנשים ידרכו עליו ויהפוך לחומר זיבול, כי זה אחד התנאים שיהושע התנה ואיפשר כשהוא הנחיל את הארץ לעם ישראל). כי גם **רבי יהודה** מודה שאם מישהו הוזק בזבל הזה, בעל הזבל חייב. ומה שאמר **רבי יהודה** במשנה בהמשך המסכת, שמי שהדליק נר חנוכה פטור מלשלם אם מישהו הוזק בו, זה משום ששם זה דין מיוחד שלא רק שיש לו רשות להדליק אלא הוא מקיים מצוה.

הגמ' מקשה מברייתא שאומרת בפירוש **שרבי יהודה** פוטר על הנזק של הזבל ברה"ר, איך אם כן אפשר להעמיד את משנתינו שחייבה **כר"י**?

○ **רב נחמן** מתרץ שאפשר להעמיד את משנתינו בימות החמה שאסור להוציא זבל, ו**רבי יהודה** פוטר רק בימות הגשמים.

○ **ורב אשי** מתרץ שמשנתינו מדברת על תבן וקש שעליהם **ר"י** מחייב, כי אדם עלול להחליק עליהם. ו**רבי יהודה** פטר רק בזבל שלא מחליק.

4. ראובן הוציא תבן לרה"ר, כדי שיהפוך לזבל על ידי דריכת הרבים, שמעון לקח את התבן של ראובן אליו הביתה, האם שמעון צריך לשלם לראובן?

המשנה אמרה ש'כל הקודם בהן זכה', כלומר מי שלוקח את התבן הוא שלו. ונחלקו **רב** שסובר שהוא זכה בכל התבן, ו**זעירי** שסובר שהוא זכה רק בשבח שהשביח התבן מאז שהונח ברה"ר על ידי שהפך לזבל, אבל את הקרן כלומר את מחיר התבן המקורי צריך להחזיר לראובן.

הגמ' אומרת ש**רב** סובר שחכמים קנסו את מי שהוציא את התבן והקש לרה"ר והזיקו. בעיקרון הסיבה לקנסו היא השבח כדי שזה לא ישתלם לו, אבל כשקנסו קנסו על הכל. ו**זעירי** סובר שקנסו רק את השבח ולא {קנסו גופן אגב שבחן}.

הגמ' מקשה על **רב** מהסיפא של המשנה שמדברת על גלל, שאין לו בכלל שבח, ומי שהופך את הגלל, לא כתוב 'כל הקודם בהן זכה', סימן שקנסו רק את השבח.
הגמ' מנסה לתרץ שלמרות שלא כתוב כל הקודם זוכה, הוא כן זכה, אבל הגמ' מביאה ברייתא שאומרת בפירוש שיש הבדל בין זבל לגלל שאין בו שבח, ואסור משום גזל, כלומר אסור לזכות בו.
ולכן **רב נחמן בר יצחק** מתרץ שאכן דין גלל הוא שונה, משום שהוא לא ישביח לעולם, ולכן אין מה לקנס במקרה שלו.
(אבל במקום שיש שבח, **רב** יסבור שכשקונסים קונסים גם את הגוף וגם את השבח. ולכן גם לא ניתן להוכיח מדין גלל, את השאלה שנשאלה בגמ' האם לדעת **רב** קונסים מיידית או רק אחרי שיש שבח, משום שגלל לא קונסים כפי שתירץ **רב נחמן**.)

הגמ' מביאה שני נסיונות לבחון האם מחלוקת **רב זעירי** זהה למחלוקת תנאים ודוחה את הנסיונות:

(1) כשאדם הלוה בריבית לחבירו והם כתבו על כך שטר, **רבי מאיר** סובר שקונסים את המלוה גם על הקרן וגם על הריבית והוא לא גובה אף אחד מהם, לכאורה כך סובר **רב**. ואילו **חכמים** חולקים ואומרים שקונסים רק את הריבית, לכאורה כדעת **זעירי** (שקונסים רק את השבח).

הגמ' דוחה את ההשוואה משום **שרב** יכול לסבור גם כדעת **חכמים** שקנסו רק את הריבית, משום שבקרן של ההלוואה לא נעשתה עבירה בכלל, כי אין איסור להלוות בלי ריבית, בניגוד לתבן והקש עצמם שהם מזיקים גם ללא השבח.
זעירי יכול לסבור גם כדעת **רבי מאיר** שקנסו גם את הקרן וגם את הריבית, משום שכבר מהרגע הראשון של ההלוואה וכתבית השטר נעשתה עבירה, אבל בתבן וקש ייתכן שבכלל לא יוזק אדם בתבן והקש האלו ואז לא קונסים כלום.

(2) הנסיון השני להעמיד במחלוקת תנאים של **ת"ק ורשב"ג** בברייתא, על המוציא תבנו וקשו לרה"ר, **ת"ק** אמר שכל הקודם בהן זכה ואסורים משום גזל, **ורשב"ג** אמר שהקודם זכה ומותרין משום גזל.
הגמ' מקשה על הסתירה בדברי **ת"ק**, אם הקודם זוכה, איך אסור משום גזל? ולכן הגמ' מנסה לומר, **שת"ק** סובר שהקודם זכה רק בשבח אבל אסור לו לגעת בגוף הקרן, **ורשב"ג** סובר שגם את הקרן מותר לו לקחת. לכאורה זו המחלוקת של **רב זעירי**?
הגמ' אומרת **זעירי** אכן לא יסתדר עם דעת **רשב"ג** שקונסים גם את הקרן.

אבל **רב** יכול לומר ששני התנאים בשיטתו, וגם **ת"ק** סובר שקונסים גופן משום שבח, אלא שהוא סובר שנהלכה היא ואין מורין כן, (כפי שאמר **רב הונא בשם רב**), שלא מורים כך הלכה למי ששואל, כדי שלא ללמד אותם דרכי גזל. ואילו **רשב"ג** סובר שכן מורין כן, כפי שאמר **רב אדא בר אהבה**.

(והגמ' מספרת שאפילו **רב הונא** הפקיר שעורים שאדם הוציא לרה"ר ולכאורה זה סותר את הפסק שלו, אבל הגמ' אומרת שמדובר במקרה מיוחד לאחר שהתרו בבעלים כמה פעמים, ובמקרה הזה גם **רב הונא** מודה שמפקירים את השעורים שהוצאו לרה"ר.)